קשיא דרבי מאיר אדר' מאיר. לעיל אמר משמעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעות מאוחר משל כהן והכא אמר משעת עבילה שהיא קודם בין השמשות: **קשיא דר' אליעזר.** דבריהם אדר' אליעזר דמתני': **ואב"א רישא.** דמתני': **נאו ר' אליעזר היא.** והא דקתני דברי ר' אליעזר אסוף הזמן קאי דקאמר עד סוף האשמורה הראשונה ופליגי רבנן עליה ואמרי עד חצות. דרבי אליעזר דריש בשכבך זמן התחלת שכיבה שבני אדם הולכים לשכב זה קודם וזה מאוחר ורבנן דרשי כל זמן שכיבה דהיינו כל הלילה אלא שעשו סייג לדבר ואמרו עד חצות וא"ג לית ליה הכא הוא סייג: **מאי קסבר רו'.** הוה ליה לומר זמן הייכר: **אי קסבר.** דפליגי תנאי לקמן בהא מלתא. איכא מאן דאמר ג' משמרות הוי הלילה במשמרות עגולות המלאכים ושיר שלהם נחלק לשלש חלקים דאשורה לכם אחת שיר לכם אחרת שלישית לכם שלישית. ואיכא מאן דאמר ארבע משמרות הוי הלילה: **והא קמ"ל.** כשנתן לך סימן זמן הקריאה בסוף האשמורה ולא פירש לך סימן מפורש למדך שיש הייכר לכל אחד בדבר כי היכי דאיכא בקריא: **יאלא שאוג ישאג.** הרי ג': **ואשה מספרת עם בעלה.** כבר הגיע קרוב ליום ובני אדם מתעוררים משינתן והשוכבים יחד מספרים זה עם זה: **מאי קא חשיב.** סימנים הללו שנתן למשמרות אחרת היכן נתנו בתחלת האשמורות או בסופן: **אורחא הוא.** לאת הכוכבים: **ושמר.** והמתין כמו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בלא ע"ג פלוני (סנהדרין סג:) ובב"ק בפ' החובל (דף 5:) שמרה עומדת על פתח חצרה. וכן וחכיו שמר את הדבר (בראשית לז). שומר אמונים (ישעיה כו): **הפלה קלרה.** ה) [הביאנו] ולקמן מפרש לה בפ' תפלת השחר (כט.): **אשרי המלך שמקלסין אותו בביאו לך.** אשרי כל זמן שהיה קולס זה בתוך בהמ"ק: **מפני חשד.** שלא יאמרו זונה מוכנת לו שם: **ומפני המפונה.** שחומת החורבה רעועה ומסוכן הוא פן תפול החומה עליו: **תיפוק ליה.** כלומר למה לנו ג' טעמים לדבר א' הרי די בחחת מהן אם לא בא לומר שיש שעות שאין הטעם הזה וצריך להיות בשביל זה: בחדתי

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. נכנסין וכהן חד שעורא הוא דאם כן רבי מאיר היינו רבי אמאי לפי' רש"י שפי' שרוב בני אדם נכנסין להסב דהיינו בע"ש. [1] (וגם כן) (ה) לא מסתברא לימיר דבני אדם [א]ממהרין כל כך בערבי שבתות כמו בזמן שהכהנים עובדין דהיינו מבעוד יום קודם הערב שמש: **קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר.** דלא מצי למימר משקדם היום וכהנים נכנסין לאכול בתרומתן חד שעורא הוא. דלא"כ ר' אליעזר היינו ר' יהושע:

למאן דגני בבית אפל. וא"ת והלא רבי אליעזר בעי (לקמן ד' ט.): עד שיהיר בין תכלת לכרתי בק"ש של שחרית. וי"ל מ"מ כיון שידע מתי יעלה [ב]עמוד השחר. קודם שיקום ויזמן עצמו כבר הגיע אותו עת: **היה לך להתפלל תפלה קצרה.** לכאורה משמע שאין זה הביננו. דהא קא בעי לקמן (ד' ג.) מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה. א"כ לפי' הקונ' שפי' בכאן דהיינו הביננו קשה. אלא ע"כ היינו תפלה אחרינא כדמפרש לקמן[1] ברבי עמרם מרוזיים וכו'. וגם על זה קשה דלקמן אחרינא שאין לומר תפלת של ברכי עמך אלא במקום סכנה. ורבי יוסי לא הוה במקום סכנה פי' במקום לסטים. מדהשיב לו שמא יפסיקו בי עובדי דרכים ולא השיב שמא יהרגוני לסטים. ונראה לי כפ"ה תפלה קצרה דהכא היינו הביננו. ואע"ג דלייט עלה אבי [ה] אמאן דמתפלל הביננו. היינו דוקא בעיר אבל בשדה מותר. והא דאמרי' לקמן מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה. הכי קאמר בין תפלה קצרה לאמר בפ' תפלת השחר (דף כט.): כגון ברכי עמך וכו'. אבל ולאי תפלה קצרה דהכא ל"ל הביננו: **ועונין יהא שמיה הגדול מבורך.**

מכאן יש לסתום מה שפי' במחזור ויטרי יהא שמיה רבא שזו תפלה שאנו מתפללין שימלא שמו דלכתיב (שמות יח) כי יד על כס יה שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה זרעו של עמלק ופירושו כך יהא שמי"ה שם יה רבא כלומר שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם ומבורך לעולם הוי תפלה אחרת כלומר ומבורך לעולם הבא. וזה לא נראה מדקאמר הכא יהא שמיה הגדול מבורך משמע דתפלה אחת היא ואינו רואה לומר שיהא שמו גדול ושלם אלא יהא שמו הגדול מבורך וגם מה שאומרי' העולם לכך אומרים קדיש בלשון לחמית לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום [ו] שלא [ג] יבינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו וזה אינו נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי אלא נראה כדאמרינן בסוף סוטה (דף מט.) אין העולם מתקיים אלא בשביל הקדושתא ואיתא שמיה רבא דבתר אגדתא שהיו רגילין לומר קדיש אחר הדרשה ושם היו עמי הארצות ולא היו מבינים כולם לשון הקודש לכך תקנוהו בלשון תרגום שהיה היה לשונם:

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלא מצי למימר דשעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעות מאוחר משל כהן והכא אמר משעת עבילה שהיא קודם בין השמשות: **קשיא דר' אליעזר.** דבריהם אדר' אליעזר דמתני': **ואב"א רישא.** דמתני': **נאו ר' אליעזר היא.** והא דקתני דברי ר' אליעזר אסוף הזמן קאי דקאמר עד סוף האשמורה הראשונה ופליגי רבנן עליה ואמרי עד חצות. דרבי אליעזר דריש בשכבך זמן התחלת שכיבה שבני אדם הולכים לשכב זה קודם וזה מאוחר ורבנן דרשי כל זמן שכיבה דהיינו כל הלילה אלא שעשו סייג לדבר ואמרו עד חצות וא"ג לית ליה הכא הוא סייג: **מאי קסבר רו'.** הוה ליה לומר זמן הייכר: **אי קסבר.** דפליגי תנאי לקמן בהא מלתא. איכא מאן דאמר ג' משמרות הוי הלילה במשמרות עגולות המלאכים ושיר שלהם נחלק לשלש חלקים דאשורה לכם אחת שיר לכם אחרת שלישית לכם שלישית. ואיכא מאן דאמר ארבע משמרות הוי הלילה: **והא קמ"ל.** כשנתן לך סימן זמן הקריאה בסוף האשמורה ולא פירש לך סימן מפורש למדך שיש הייכר לכל אחד בדבר כי היכי דאיכא בקריא: **יאלא שאוג ישאג.** הרי ג': **ואשה מספרת עם בעלה.** כבר הגיע קרוב ליום ובני אדם מתעוררים משינתן והשוכבים יחד מספרים זה עם זה: **מאי קא חשיב.** סימנים הללו שנתן למשמרות אחרת היכן נתנו בתחלת האשמורות או בסופן: **אורחא הוא.** לאת הכוכבים: **ושמר.** והמתין כמו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בלא ע"ג פלוני (סנהדרין סג:) ובב"ק בפ' החובל (דף 5:) שמרה עומדת על פתח חצרה. וכן וחכיו שמר את הדבר (בראשית לז). שומר אמונים (ישעיה כו): **הפלה קלרה.** ה) [הביאנו] ולקמן מפרש לה בפ' תפלת השחר (כט.): **אשרי המלך שמקלסין אותו בביאו לך.** אשרי כל זמן שהיה קולס זה בתוך בהמ"ק: **מפני חשד.** שלא יאמרו זונה מוכנת לו שם: **ומפני המפונה.** שחומת החורבה רעועה ומסוכן הוא פן תפול החומה עליו: **תיפוק ליה.** כלומר למה לנו ג' טעמים לדבר א' הרי די בחחת מהן אם לא בא לומר שיש שעות שאין הטעם הזה וצריך להיות בשביל זה: בחדתי

חייתי שמא יפסיקו בי[2] עוברי דרכים ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה ולמדתי שמתפללין בדרך ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו ואמרתי לו שמעתי בת [3] קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד אלא [4] בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא [7] שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם: ת"ר [5] מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה מפני החשד. ואומנה בחורבה חדתי אפילו בתרי ורוצים לא. ומפני המפולת. ואוקימנה בחורבה עתיקתא ובתרי וכשיריין. ומפני המזיקין. ואוקימנה בחורבה חדתי ובתרי כשיריין ואע"ג דתרי ניגנו, במקומן שכיחי מזיקין דמזקי.

[6] מפני חשד מפני המפולת ומפני המזיקין. מפני חשד ותיפוק ליה משום מפולת בחדתי

מסורת הש"ס

ה) ברי"ף ל"ג, ב) ס"א יפסיקוני, ג) קול הכהה ונ"ל תוס' סנהדרין יח. ד"ה כת קולן, ד) גי' רש"א שמו, ה) רש"ל, ו) גי' רש"ל. ורש"א גרים לי נמי, ז) [דף כט:], ח) [לקמן כט. וע"ש תוס' ד"ה לייט], ט) [כלאי שבת יב: וסוטה נ.].

תורה אור השלם

1. וְאַתָּה תִּנָּבֵא אֲלֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם יְיָ מִמָּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ הֵידֵד כּוֹרְכִים יַעֲנֶה אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:
ירמיהו כה ל

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה קשיא דרבי מאיר וכו' דהיינו בע"ש אי נמי לא מסתברא:

גליון הש"ס

גמ' מפני חשד. עיין שבת כג:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב. בערבי שבתות בזמן שהכהנים (אוכלים) טובלים שהוא מבעוד יום. ב. בתוס' רי"ש כתב. עמוד השחר אז יוכל לכוין לאותו שעור. ג. בתוס' רי"ש כתב, שהוא שבח נאה והשטן מקטרג אם היה מבין.

מוסף רש"י

הקב"ה מנענע ראשו וגו'. חס שאנו אומרים בקדיש מוסגמתא ומממתא, שנראין הוא מנענוע על הצער הזה שהוא מלעטר לאחר עמיתן, ומלאה שעל שם כך עונין לעמו יגדל גא כמ ה' זכור לחמיך ה' וחסדיך, כשמתחיל החזן מיגבהל, על שם מדת רחמים שהקב"ה זוכר בלותה שעה (סידור רש"י סי' יא, מחזור ויטרי סי' ס"ו).
שמקלסין אותו. קנאה לשון ליטור יתר הוא, לפיכך הוא נהפך לנאות שבח (סוטה כז:).

רבינו חננאל

עד סוף האשמורת ראשונה מאי קסבר או קסבר שלש משמרות הוי הלילה ליתני עד שלישית הלילה ואו דקא סבר ד' משמרות הוי הלילה ליתני עד רביעית הלילה. כלומר, אמאי אפקה [נ]לשון אשמורת, ואמרי, מילתא אגב אורחיה [קמ"ל דאיכא] משמרות ברקיעא, וכי יש מלאכים קבועים יודעים בכל משמר ומשמר וכל כת מקלסתו לה'קב"ה במשמרתה, וכן ביום. וזה שאמ' על כל משמר ומשמר שואג הקב"ה כארי, שנאמר יז"י ממרום ישאג, כך פירושו, כיון שכתוב קומי רוני בלילה וג', באילו האשמורות בעת שעומדין ישראל ומפילין רנה ותחנה בת קול יוצא מלפני הקב"ה כאילו שואל, כדכתיב שואג ישאג על נוהו, ואומ' אוי להם לרשעים כי עונותיהם גרמו שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני, ואפי' הכשרים שבהם כגון דניאל חננייה מישאל ועזריה וכיוצא בהן, בין הגרים בגללם. (ר' נתן) [זה נתן] ר' אליעזר (אומ') סימנין למשמרות הללו, ראשונה חמור נוער שניה כלבים צוענקים שלישית תנוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. ואסיקנה ר' אלינזר סוף משמרות קא חאשיב, וה' אלינזר לטע'[מיה] דאמר זמן קריאת שמע של ערבית עד סוף האשמורת הראשונה, משעה שחמור נוער יודע שהוא סוף מאשמורת הראשונה ומיכן ואילך אסור לקרוא קריאת שמע. וכן אם היה ישן בבית אפל ושמע לאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו יודע ששלבמה הלילה, מיכן ואילך מותר לקרוא שמע של שחרית. **והזכיר** ר' יוסי שלמד מאליהו דל"ש שלשה דברים, שאין נכנסין לחורבה, ושמתפללין בדרך, ואם מתירא שמא יפסיקוהו עוברי דרכים מתפלל תפלה קצ[רה]. וגם הגיד לו כי כגון יונה שמנהמת בכל יום ונשמע מן השמים אוי ששרפתי את ביתי, ופיר' אוי לרשעים שגרמו עונותיהם ששרפתי ביתי והיכלי. ובעת שישראל עונין יהא שמיה רבה מברך, ונשמע קול כאילו מלפני הקב"ה אשרי בני המלך שמקלסין את אביהם בביתו, אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, כלומר ישראל שנקראו בני אל אי שנאמר בנים אתם לה', אלוהיכם ועכשיו גלו בין הגוים. זה שהזכיר על כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי, הוצרך להודיענו שאין לפני הקב"ה זכר לאומות בעולם אלא לישראל תמיד בלבד. ופירושו הקב"ה הרשה לאויב להתגבר כארי על ישראל להחריב ניהו וליתן האויב קולו וריענה כמו הידד עליהם שעתיד לדרכם כדריכת גת. **ותנו רבנן מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה מפני החשד.** ואומנה בחורבה חדתי אפילו בתרי ורוצים לא. **ומפני המפולת.** ואוקימנה בחורבה עתיקתא ובתרי וכשיריין. **ומפני המזיקין.** ואוקימנה בחורבה חדתי ובתרי כשיריין ואע"ג דתרי ניגנו, במקומן שכיחי מזיקין דמזקי.

ז א טוס"ע או"ח סימן ס' סעיף ב ג:
ח ב עוד מ"ח סי' ג:
ט מיי פ"ה מהל' תפלה ה"ו ופי"ב מהל' רוצח ומסירת נפש הלכה ו' (סמ"ג עשין י"ב ועשין ע"מ) טוש"ע א"ח סימן ס' סעיף ו':

רב ניסים גאון

בתרומה ה)ומעלת הקדש עדיפא מהתרוחה שיש בו חיוב כרת והוא חמור יות' מהמיתה ואע"פ ששניהם בידי שמים כדאמרינן (בסוף) מסכת כריתות (דף כב) דהא איסור מעילה לר' קל במיתה וקדשים איסור חמור בכרת ואתי איסור מעילה דקיל וחייל אאיסור כרת דחמיר ואיתא נמי בהרב' מקומות מן התלמוד אנו מזכיריין מהן מה שעלה בידינו במס' שבת בפ' במה מדליקין (דף כה) ובפסחים בפ' כל שעה (דף לב) ובחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה) וביבמות בפרק הערל (דף עג) ובשחיטת חולין (דף לא) בפרק השוחט אחד בעוף וכסדר הזה נמי אירע להיות דינם במעלות הטומאה כמו שהדע שהשרץ הוא אב הטומאה וכל מה שנגע בו מן החולין נקרא ראשון ומה שנגע בראשון נקרא שני והשני בחולין אינו מטמא שלישי ואינו פוסל ולפיכך קראהו המשנה פסול ולא קראהו טמא לפי שכל ולד טמא שאינו מטמא אחר פסול מיקרי וכל ולד טמא שמטמא אחר הוא שנקרא טמא וזה עיקר ראוי להיזהר בו וכך שנינו במס' טהרות (פ"ב מ"ג) הראשון שבחולין טמא ומטמא השני פסול ואינו מטמא ויש במקומות הרבה במשנה מה שמסייע לזה והיה ר' עקיבא סובר כי השני בחולין מטמא שלישי כדמפורש במס' סוטה (פרק כשם דף כז) אלא על אותה סתם המשנה שהזכרנו אנו סומכין ולא על דבריו של ר' עקיבא ואע"פ שכל התנאין שסוברין (באותו) [כאותו] הסתם מנאם במסכת סוטה (דף ל) והעמידם כולם בשיטה אחת וקימא לן דכל מילתא דאקמוה רבנן בשיטה נפקא לה מהלכתא מיהו אין אנו תופסין זה העיקר אלא אם אין אנו מוצאין בתלמוד מה שדוחה אותו עיקר ומסייע דברי אותם התנאים שהעמדונם בשיטה והרי מצינו סיוע לאותם התנאים חדא בהדא מס' דברכות בפ' ואלו דברים (דף נב) דאמרינן הכא בשולחן שני עסקינן ואין שני עושה שלישי בחולין ובמס' חולין בפ' השוחט (דף לג) ידים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין ובמס' יו"ט בפ' יו"ט יח) אמרינן דלד הטומאה היכא משכחת לה גבי תרומה הנהים דרידין הן ובפסחים בפרק כל שעה (דף לד ועי' רש"י ד"ה) אמרי כי האי גוונא ואיבעי תימה התם דנעבי בראשון דהוה להו אינהו שני ושני עושה שלישי בתרומה מכלל דבחולין אין שני עושה שלישי ובפרק (ר') [ד] דמס' טבול יום איתא בג' משניות מסודרות מפני [שהוא] שלישי ושלישי טהור בחולין והזכירו במס' נדה בפרק ראשון (דף ז) אחת מהן ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל (ברכות פרק אין עומדין הלכה א')

דעבדוה להא מילתא דוגמא להילכתא פסיקאתא דגרסינן אבדן שאל לו' כמה מעלות לקודש א"ל ד'. כמה מעלות בתרומה א"ל ג'. וקאים מצלי כדי לעמוד להתפלל מתוך דבר תורה ומתוך דבר הלכה ברורה שאין בה ספק כדאמרינן (ברכות פרק אין עומדין דף לא) בעניינא דצלותא אין עומדין להתפלל אלא מתוך דבר הלכה פסוקה ואילו היה בחולין נמי שלישי לא היתה מעלה לתרומה בזה הענין והמעשר אין לו מעלה יתירה על החולין בזה הענין אלא שזה הוא לחולין כי השני מזה ומזה אין עושה שלישי אבל יש לתרומה מעלה יתירה שהשני מטמא שלישי בתרומה כדתנן (פהרות פ"ב משנה ד') הראשון והשני מטמאין השלישי פסול ואינו מטמא הזה הדבר אין בו חלוקה כי ר' עקיבא לא חלק אלא בחולין בלבד אבל בתרומה מודה הוא לחכמים שאין בה אלא שלישי כמפורש בפרק אור לארבעה עשר (דף יט) והקודש יש לו מעלה יתירה והיא שהשלישי מטמא את הרביעי בקדש כדתנן (סהרות פ"ב משנה ה') הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאין ומטמאין הרביעי פסול ואינו מטמא ובפרק חומר בקדש (חגיגה דף ב) נמי אמרי הרביעי בקדש פסול והשלישי בתרומה ועל זה הסדר ובזה התיקון נסדרו אותן הכתובים שהזכרנו לפי הפירוש שפירשום רז"ל לפי שיש לטמא ג' שמות טמא וטבול יום ומחוסר כיפורים ויש לטהרה ג' דברים שגורמין לה טבילה והערב שמש והבאת קרבן והטמא הוא שניטמא ועדיין לא טבל והרי הוא אסור ליגע בכל דבר שנקרא קדש כלל ואפילו במעשר וכ"ש במה שהוא למעלה היימנו ואם הוא עושה הראשון שגורם לטהרה שהיא הטבילה אם טבל כראוי וכהלכה הותר לוכל במעשר מיד ואע"פ שעדיין לא בא השמש כדכתב רחמנא (ויקרא כ"ב) ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ויסור ממנו שם טמא וחזור להקראות טבול יום ועדיין הוא אסור בתרומה וקדשים ואפי' אם נוגע בהן הוא מטמאן כדאמרינן בפרק יציאות השבת (דף יד) טבול יום דאורייתא הוא דכתיב ובא השמש וטהר אבל לא יהו מטמאין כדתוספתא טהרות (פרק א') אבא שאול אומר טבול יום תחילה לקדש ר"מ אומר מטמא את הקדש ופוסל את התרומה וחכמים אומרים כשם שאינו פוסל

אלא משקי תרומה ואוכלי תרומה כך אינו פוסל אלא משקי קדש ואוכלי קדש ואמרינן בגמ' (מעילה דף ח) לרבנן כיון דטבל קלשא ליה טומאתו פסולא משרי טמא לא משרי רכל מה שנגע בו טבול יום מתרומה ובקדשים הוא בעצמו פסול ואינו מטמא אחרים ואיתא בגמרא דמעילה (שם) בפרק חטאת העוף ובמס' פרה בפרק צלוחית (פרק י"א משנה ד') שנינו כל הטעון ביאת מים מדברי תורה מטמא את הקדש ואת התרומה ואת החולין ואת המעשר ואסור על ביאת המקדש לאחר ביאתו מטמא את הקדש ופוסל את התרומה דברי ר"מ וחכמים אומרים פוסל בקדש הרי נתברר לנו מדברי החכמים בברייתא ובזו המשנה כי טבול יום פוסל בקדש ואינו מטמא לא' שפירש בטעמו של דבר כיון דטביל קלשא ליה טומאתו ואינו זז מזה הענין עד שיבא אליו השמש ויצאו הכוכבים אז יהא מותר לוכל בתרומה כדכתב רחמנא (ויקרא כ"ב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ודוהו שלמדונהו מכה שנאמר במשנה משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן דביאת שמשו שנאמר עד הערב יכול לכל דבר ת"ל וטהר אי וטהר יכול לכל דבר ת"ל וטמא עד הערב הא כיצד טהור לחולין מבעוד יום ולתרומה משתחשך ולאחר שישלים יומו פורח ממנו שם טבול יום שהרי יומו כבר חלף ועבר אלא נשתייר עליו להקריב הקרבן שהוא נתחייב בו ולפיכך הוא נקרא מחוסר כיפורים ועדיין הוא אסור

ה) עיין רש"י שם ולכאר"י לגירסא נאות.